

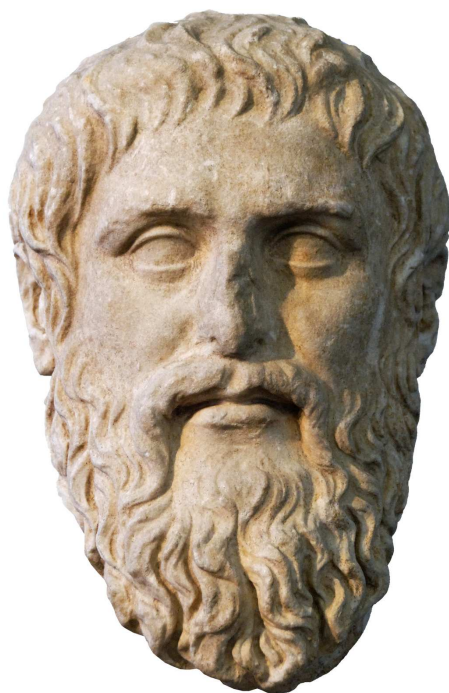

Gdzie jest prawda?

Bibliografia:

- Źródło: Wisława Szymborska, *Poeta i Świat. Odczyt noblowski (Sztokholm, 7 grudnia 1996)*, [w:] tejże, *Wiersze wybrane*, Kraków 2012, s. 403–408.
- Źródło: Wisława Szymborska, *Platon, czyli dlaczego*, [w:] tegoż, *Monologue of a Dog: New Poems*, tłum. Stanisław Barańczak, Clare Cavanagh, Orlando-Austin-New York-San Diego-Toronto-London 2006, s. 34.
- Źródło: Wisława Szymborska, *Utopia*, [w:] tejże, *Wiersze wybrane*, Kraków 2000, s. 234.
- Źródło: Wisława Szymborska, *Trochę o duszy*, [w:] tejże, *Wiersze wybrane*, Kraków 2012, s. 346–347.
- Źródło: Wisława Szymborska, *Rozmowa z kamieniem*, [w:] tejże, *Wiersze wybrane*, Kraków 2012, s. 109–111.
- Źródło: Zbigniew Herbert, *Kamyk*, [w:] tegoż, *Wybór wierszy*, Warszawa 1983, s. 6.
- Źródło: Wisława Szymborska, *Zdumienie*, [w:] Ryszard Matuszewski, *Poezja polska 1939-1991: antologia*, Warszawa 1994, s. 274.
- Źródło: Jan Twardowski, *Prawda*, [w:] tegoż, *Miłość miłości szuka*, t. 1, Poznań 2002, s. 325.

Gdzie jest prawda?

Platon – podobizna przechowywana w Muzeum Kapitolńskim w Rzymie

Źródło: Marie-Lan Nguyen, Wikimedia Commons, licencja: CC BY 2.5.

Życiowe doświadczenie uczy nas, że prawda wcale nie jest czymś oczywistym. Co więcej, to, co dla jednych jest prawdziwe, nie musi być takim dla kogoś innego. Pragnienie dążenia do prawdy jest jednak w kulturze Europy wartością cenioną. Irytująca może być natomiast niemożność dotarcia do jasno zdefiniowanej prawdy, a przy jej braku – niewiedza czy niepewność.

Zagadnienie 'prawdy' jest jednym z najczęściej poruszanych problemów filozofii. Jak istotny był to temat intelektualnych rozważań, pokazuje chociażby przypadek Platona, który ze swojego idealnego miasta wypędził poetów i retorów za to, że tworzyli literaturę opartą na fikcji i retoryce, a więc na nieprawdzie. Kwestia szeroko pojętej 'prawdy' stała się również jednym z tematów literackich, przy czym pisarze objaśniają ten problem w sposób tak samo doniosły intelektualnie, jak filozofowie, a jednak bardziej artystyczny.

1) Wyjaśnij, czym dla ciebie jest prawda.

2) Wyszukaj informacje na temat filozofii Platona.

3) Ustal i wyjaśnij, czym jest prawda dla Platona.

4) Wyjaśnij, co według Platona uniemożliwia poznanie wiedzy.

O autorce

Wisława Szymborska

1923 – 2012

poetka, eseistka, tłumaczka, jedna z najbardziej znanych w świecie pisarek polskich. Szymborska jest laureatką literackiej Nagrody Nobla (1996), a także innych prestiżowych wyróżnień: Nagrody im. Goethego (1991) oraz Nagrody im. Herdera (1995). Od 1931 roku poetka na stałe związała się z Krakowem, co często podkreślała. Studiowała polonistykę oraz socjologię na Uniwersytecie Jagiellońskim. W 1953 roku

związała się z redakcją 'Życia Literackiego', w którym prowadziła rubrykę *Lektury nadobowiązkowe* – cykl felietonów omawiających książki, głównie popularnonaukowe. Cykl ten kontynuowała w czasopismach: 'Pismo', 'Odra' i 'Gazeta Wyborcza'. Felietony zostały opublikowane w formie książkowej. Aż trudno uwierzyć, że tak wybitna twórczość Szymborskiej mieści się w kilkunastu szczupłych tomikach poetyckich: *Dlatego żyjemy* (1952), *Pytania zadawane sobie* (1954), *Wołanie do Yeti* (1957), *Sól* (1962), *Sto pociech* (1967), *Wszelki wypadek* (1972), *Wielka liczba* (1976), *Ludzie na moście* (1986), *Koniec i początek* (1993), *Chwila* (2002), *Dwukropek* (2005), *Tutaj* (2009), *Wystarczy* (2012), *Czarna piosenka* (2014).

Folwark Prowent należący niegdyś do Bnina, dziś – do Kórnika (woj. wielkopolskie). Miejsce narodzin Wisławy Szymborskiej

Źródło: Weronika M. Jakubowska, licencja: CC BY 3.0.

Wisława Szymborska, 2009

Źródło: Mariusz Kubik, licencja: CC BY 3.0.

Rozmyślania nad sensem ludzkiego życia

” Wisława Szymborska

Platon, czyli dlaczego

Z przyczyn niejasnych,
w okolicznościach nieznanych
Byt Idealny przestał sobie wystarczać.

Mógł przecież trwać i trwać bez końca,
ociosany z ciemności, wykuty z jasności,
w swoich sennych nad światem ogrodach.

Czemu, u licha, zaczął szukać wrażeń
w złym towarzystwie materii?

Na co mu naśladowcy
niewydarzeni, pechowi,

bez widoków na wieczność?

Mądrość kulawa
z cierniem wbitym w piętę?
Harmonia rozrywana
przez wzburzone wody?
Piękno
z niepowabnymi w środku jelitami
i Dobro
– po co z cieniem,
jeśli go wcześniej nie miało?

Musiał być jakiś powód,
choćby i drobny z pozoru,
ale tego nie zdradzi nawet Prawda Naga
zajęta przetrząsaniem
ziemskiej garderoby.

W dodatku ci okropni poeci, Platonie,
roznoszone podmuchem wióry spod posągów,
odpadki wielkiej na wyżynach Cisy...

Źródło: Wisława Szymborska, *Platon, czyli dlaczego*, [w:] tegoż, *Monologue of a Dog: New Poems*, tłum. Stanisław Barańczak, Clare Cavanagh, Orlando-Austin-New York-San Diego-Toronto-London 2006, s. 34.

Ćwiczenie 1

Wyjaśnij, do której koncepcji filozofii Platona odnosi się podmiot liryczny.

Ćwiczenie 2

Połącz kategorie wymienione przez poetkę.

„Byt Idealny”	Idea
„Dobro”	Poetyckość
„Mądrość”	Estetyczność
„Naga Prawda”	Prawdziwość
„Piękno”	Etyka
„Harmonia”	Racjonalność
„Cisza”	Uporządkowanie

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 3

Nazwij środek stylistyczny, którego podmiot liryczny użył przeciwko kategoriom Mądrości, Harmonii, Piękna, Dobra i Prawdy.

Ćwiczenie 4

Przyporządkuj przeciwstawione kategorie Szymborskiej kategoriom Platona.

Byt Idealny	cierpienie
Harmonia	ułomny realny świat
Mądrość	niewiedza
Piękno	chaos
Prawda	brzydota
Dobro	pozorność, zmysłowość

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 5

Wyjaśnij, w jaki sposób idee Platona są pojmowane przez podmiot liryczny i określ funkcję środka stylistycznego.

Ćwiczenie 6

Określ stosunek podmiotu lirycznego do poetów i poezji.

Ćwiczenie 7

Uzupełnij tabelę. Dobierz do podanych poniżej cytatów nazwy środków stylistycznych i ich funkcje.

Cytat	Nazwa środka stylistycznego	Funkcja pełniona w tekście
„Byt Idealny”		
„Mądrość kulawa z cierniem wbitym w piętę”		
„Harmonia rozrywana przez wzburzone wody?”		
„W dodatku ci okropni poeci, Platonie”		

metafora

pytanie retoryczne

określa stosunek osoby mówiącej w wierszu do danego zjawiska

podkreślenie wątpliwości

nadaje charakter podniosły

apostrofa

uwydatnia cechę opisywanych kategorii

epitet

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

” Wisława Szymborska

Utopia

Wyspa, na której wszystko się wyjaśnia.

Tu można stanąć na gruncie dowodów.

Nie ma dróg innych oprócz drogi dojścia.

Krzaki aż uginają się od odpowiedzi.

Rośnie tu drzewo Słusznego Domysłu
o rozwikłanych wiecznie gałęziach.

Olśniewająco proste drzewo Zrozumienia
przy źródle, co się zwie Ach Więc To Tak.

Im dalej w las, tym szerzej się otwiera
Dolina Oczywistości.

Jeśli jakieś zwątpienie, to wiatr je rozwiewa.

Echo bez wywołania głos zabiera
i wyjaśnia ochoczo tajemnice światów.

W prawo jaskinia, w której leży sens.

W lewo jezioro Głębokiego Przekonania.
Z dna odrywa się prawda i lekko na wierzch wypływa.

Góruje nad doliną Pewność Niewzruszona.
Ze szczytu jej roztacza się Istota Rzeczy.

Mimo powabów wyspa jest bezludna,
a widoczne po brzegach drobne ślady stóp
bez wyjątku zwrócone są w kierunku morza.

Jak gdyby tylko odchodzono stąd
i bezpowrotnie zanurzano się w topieli.

W życiu nie do pojęcia.

Ćwiczenie 8

Na podstawie wiersza *Utopia* wymień cechy liryki opisowej.

Ćwiczenie 9

Określ, kim jest podmiot liryczny w wierszu Szymborskiej.

Ćwiczenie 10

Korzystając dostępnych źródeł informacji, wyjaśnij etymologię słowa 'utopia'.

Ćwiczenie 11

Wyjaśnij, co w potocznym rozumieniu znaczy określenie 'utopia'. Postaraj się podać jak najwięcej słów określających to pojęcie.

Ćwiczenie 12

Wyjaśnij, dlaczego wyspa opisana w wierszu pozostaje bezludna.

Ćwiczenie 13

Omów, jaką funkcję pełni w tym liryku nawiązanie do Platona.

Ćwiczenie 14

Do podanych przykładów dopasuj znaczenie dosłowne i metaforyczne związku frazeologicznego.

Przykład	Znaczenie dosłowne	Znaczenie metaforyczne
oliwa sprawiedliwa zawsze na wierzch wypływa		
im dalej w las, tym więcej drzew		
rozwiąć wątpliwości		

rozzucić na różne strony niepewność

upewnić, utwierdzić kogoś w czymś

prawda zawsze wychodzi na jaw

im głębiej wchodzimy w las, tym jest więcej drzew

oliwa ma mniejszą gęstość niż woda, dlatego pływa po jej powierzchni

im bardziej się w coś angażujemy, tym więcej pojawia nam się problemów związanych z tą sprawą

Polecenie 1

Napisz wypowiedź argumentacyjną na temat: 'Życie człowieka w idealnym świecie'.

W pracy odwołaj się do:

- wybranej lektury obowiązkowej,
- sensu wiersza *Utopia*,
- wybranych kontekstów.

Twoja praca powinna liczyć co najmniej 400 wyrazów.

Utopia 04

Źródło: Makis E. Warlamis, licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 15

Co łączy ilustrację z zamieszczonym wierszem *Utopia* Szymborskiej. Uzasadnij odpowiedź, odwołując się do obu dzieł.

” Wisława Szymborska

Rozmowa z kamieniem

Pukam do drzwi kamienia.

– To ja, wpuść mnie.

Chcę wejść do twego wnętrza,
rozejrzeć się dokoła,
nabrać ciebie jak tchu.

– Odejdź – mówi kamień. –

Jestem szczelnie zamknięty.

Nawet rozbite na części
będziemy szczelnie zamknięte.
Nawet starte na piasek
nie wpuszczimy nikogo.

Pukam do drzwi kamienia.

– To ja, wpuść mnie.

Przychodzę z ciekawości czystej.
Życie jest dla niej jedyną okazją.
Zamierzam przejść się po twoim pałacu,
a potem jeszcze zwiedzić liść i kroplę wody.

Niewiele czasu na to wszystko mam.

Moja śmiertelność powinna cię wzruszyć.

– Jestem z kamienia – mówi kamień –

i z konieczności muszę zachować powagę.

Odejdź stąd.

Nie mam mięśni śmiechu.

Pukam do drzwi kamienia.

– To ja, wpuść mnie.

Słyszałam, że są w tobie wielkie puste sale,

nie oglądane, piękne nadaremnie,

głuche, bez echa czyichkolwiek kroków.

Przyznaj, że sam niedużo o tym wiesz.

– Wielkie i puste sale – mówi kamień –

ale w nich miejsca nie ma.

Piękne, być może, ale poza gustem

twoich ubogich zmysłów.

Możesz mnie poznać, nie zaznasz mnie nigdy.

Całą powierzchnią zwracam się ku tobie,

a całym wnętrzem leżę odwrócony.

Pukam do drzwi kamienia.

– To ja, wpuść mnie.

Nie szukam w tobie przytułku na wieczność.

Nie jestem nieszczęśliwa.

Nie jestem bezdomna.

Mój świat jest wart powrotu.

Wejdę i wyjdę z pustymi rękami.

A na dowód, że byłam prawdziwie obecna,
nie przedstawię niczego prócz słów,
którym nikt nie da wiary.

– Nie wejdiesz – mówi kamień. –
Brak ci zmysłu udziału.
Żaden zmysł nie zastąpi ci zmysłu udziału.
Nawet wzrok wyostrzony aż do wszechwidzenia
nie przyda ci się na nic bez zmysłu udziału.
Nie wejdiesz, masz zaledwie zamysł tego zmysłu,
ledwie jego zawiązek, wyobraźnię.

Pukam do drzwi kamienia.
– To ja, wpuść mnie.
Nie mogę czekać dwóch tysięcy wieków
na wejście pod twój dach.

– Jeżeli mi nie wierzysz – mówi kamień –
Zwróć się do liścia, powie to, co ja.
do kropli wody, powie to, co liść.
Na koniec spytaj włosa z własnej głowy.
Śmiech mnie rozpiera, śmiech, olbrzymi śmiech,
którym śmiać się nie umiem.

Pukam do drzwi kamienia.
– To ja, wpuść mnie.

– Nie mam drzwi – mówi kamień.

Ćwiczenie 16

Opisz sytuację liryczną w wierszu Szymborskiej.

Ćwiczenie 17

Wymień metody, jakich używa podmiot liryczny, aby dostać się do wnętrza kamienia.

Ćwiczenie 18

Nazwij środek stylistyczny, który został użyty do kreacji wizerunku kamienia i określ jego funkcję. Zilustruj swoją wypowiedź cytatem.

Ćwiczenie 19

Wyjaśnij, dlaczego w pewnym momencie kamień wypowiada się w imieniu innych kamieni. Uzasadnij swoją odpowiedź.

Ćwiczenie 20

Przywołaj z tekstu właściwy cytat, który potwierdziłby występowanie w nim paradoksu i określ funkcję tego środka stylistycznego.

Ćwiczenie 21

Wiersz *Rozmowa z kamieniem* dotyczy problematyki egzystencjalnej, wskazując na istnienie bariery poznania między światem człowieka a światem natury. Rozważ, dlaczego bohaterce lirycznej utworu nie udało się zgłębić istoty kamienia i dostać do jego wnętrza. Wyjaśnij, co różni obie przestrzenie, o których mówi podmiot liryczny.

Ćwiczenie 22

Czy można zinterpretować wiersz Szymborskiej inaczej niż jako rozmowę człowieka z kamieniem? Uzasadnij swoje zdanie na ten temat.

Ćwiczenie 23

Uzasadnij, jak należałoby interpretować wyżej zacytowany utwór Szymborskiej, zakładając, że 'rozmowa z kamieniem' oznacza rozmowę z drugim człowiekiem.

” Zbigniew Herbert

Kamyk

Kamyk jest stworzeniem
doskonałym
wypełniony dokładnie
kamiennym sensem
o zapachu który niczego nie przypomina
niczego nie płoszy nie budzi pożądania
jego zapach i chłód
są słuszne i pełne godności
czuję ciężki wyrzut
kiedy go trzymam w dłoni
i ciało jego szlachetne
przenika fałszywe ciepło
– Kamyki nie dają się oswoić
do końca będą na nas patrzeć
okiem spokojnym bardzo jasnym

Źródło: Zbigniew Herbert, *Kamyk*, [w:] tegoż, *Wybór wierszy*, Warszawa 1983, s. 6.

Polecenie 2

Napisz interpretację porównawczą wierszy *Rozmowa z kamieniem* Wisławy Szymborskiej i *Kamyk* Zbigniewa Herberta.

” Wisława Szymborska

Trochę o duszy

Duszę się miewa.
Nikt nie ma jej bez przerwy

i na zawsze.

Dzień za dniem,
rok za rokiem
może bez niej minąć.

Czasem tylko w zachwytach
i lękach dzieciństwa
zagnieżdża się na dłużej.
Czasem tylko w zdziwieniu,
że jesteśmy starzy.

Rzadko nam asystuje
podczas zajęć żmudnych,
jak przesuwanie mebli,
dźwiganie walizek
czy przemierzanie drogi w ciasnych butach.

Przy wypełnianiu ankiet
i siekaniu mięsa
z reguły ma wychodne.

Na tysiąc naszych rozmów
uczestniczy w jednej,
a i to niekoniecznie,
bo woli milczenie.

Kiedy ciało zaczyna nas boleć i boleć,
cichcem schodzi z dyżuru.

Jest wybredna:
niechętnie widzi nas w tłumie,
mierzi ją nasza walka o byle przewagę
i terkot interesów.

Radość i smutek
to nie są dla niej dwa różne uczucia.
Tylko w ich połączeniu
jest przy nas obecna.

Możemy na nią liczyć,
kiedy niczego nie jesteśmy pewni,
a wszystko nas ciekawi.

Z przedmiotów materialnych
lubi zegary z wahadłem
i lustra, które pracują gorliwie,
nawet gdy nikt nie patrzy.

Nie mówi skąd przybywa
i kiedy znowu nam zniknie,
ale wyraźnie czeka na takie pytania.

Wygląda na to,
że tak jak ona nam,
również i my
jesteśmy jej na coś potrzebni.

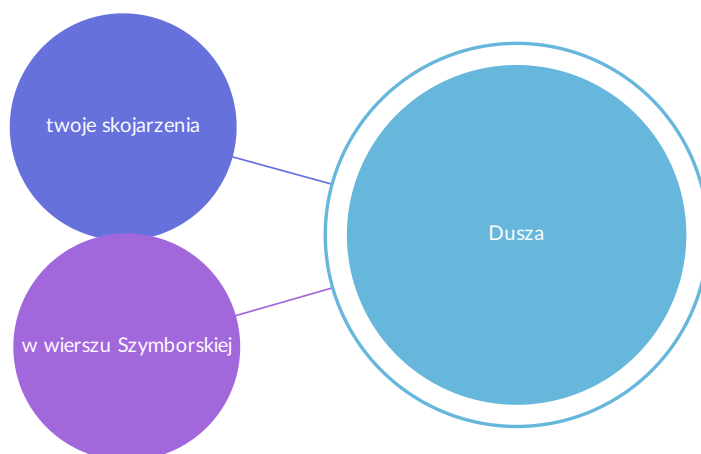
Źródło: Wisława Szymborska, *Trochę o duszy*, [w:] tejże, *Wiersze wybrane*, Kraków 2012, s. 346–347.

Ćwiczenie 24

Określ, kim jest podmiot liryczny w wierszu i jaką przyjmuje postawę.

Ćwiczenie 25

Przedstaw w formie mapy myśli swoje pierwsze skojarzenia związane ze słowem „dusza”, a następnie porównaj je z obrazem duszy w wierszu Szymborskiej.

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Ćwiczenie 26

Wyjaśnij, dlaczego zdaniem podmiotu lirycznego duszę 'się miewa'.

Ćwiczenie 27

Objaśnij przedstawione w wierszu cechy duszy. W tym celu wypełnij tabelę.

Cecha	Objaśnienie
Nieobecność podczas „zajęć żmudnych”	
Nieobecność kiedy „ciało zaczyna nas boleć”	
Związki z zachwytem i lękami dzieciństwa	
Związki ze „zdziwieniem, że jesteśmy starzy”	
Niechęć do tłumu, walki o przewagę i interesów	
Nierozróżnianie radości i smutku	
Upodobanie do niepewności i ciekawości	
Upodobanie do zegarów i luster, na które nikt nie patrzy	

dusza podkreśla, że określony klimat sprzyja romantyczności i marzycielskości

duszę rozniecają piękne rzeczy

dusza nie jest przyjemna i nieczuła

dusza podkreśla, że przeciwstawne uczucia uszlachetniają

dusza jest wrażliwa

dusza podkreśla, że w warunkach kameralnych dochodzi do psychologicznych uniesień

dusza bogata jest w życiowe prawdy

dusza podkreśla, że niepewność zmusza do analizowania i wnioskowania

Ćwiczenie 28

Nazwij środek stylistyczny, który posłużył do stworzenia poetyckiego obrazu duszy i określ jego funkcję.

Dusza odrywająca się od ciała

Źródło: Xavery Dunikowski, dostępny w internecie: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Xawery_Dunikowski_-_Jedna_z_wersji_rze%C5%BAby_%E2%80%9EDusza_odrywaj%C4%85ca_si%C4%99_od_cia%C5%82a%E2%80%9D..JPG [dostęp 27.10.2015], licencja: CC BY 3.0.

O sceptycyzmie i podejrzliwości poety w odkrywaniu prawdy

” Wisława Szymborska

Poeta i Świat. Odczyt noblowski (Sztokholm, 7 grudnia 1996)

Dzisiejszy poeta jest sceptyczny i podejrzliwy nawet – a może przede wszystkim – wobec samego siebie. Z niechęcią oświadcza publicznie, że jest poetą – jakby się tego trochę wstydził. Ale w naszej krzykliwej

epoce dużo łatwiej przyznać się do własnych wad, jeżeli tylko prezentują się efektownie, a dużo trudniej do zalet, bo są głębiej ukryte, i w które samemu nie do końca się wierzy... W różnych ankietach czy rozmowach z przypadkowymi ludźmi, kiedy poecie już konieczne wypada określić swoje zajęcie, podaje on ogólnikowe 'literat' albo wymienia nazwę dodatkowo wykonywanej pracy. Wiadomość, że mają do czynienia z poetą, przyjmowana jest przez urzędników czy współpasażerów autobusu z lekkim niedowierzaniem i zaniepokojeniem. Przypuszczam, że i filozof budzi podobne zakłopotanie. Jest jednak w lepszym położeniu, bo najczęściej ma możliwość ozdobienia swojej profesji jakimś tytułem naukowym. Profesor filozofii – to brzmi już dużo poważniej. [...] Poeci pragną być oczywiście publikowani, czytani i rozumiani, ale nie robią już nic albo bardzo niewiele, żeby na co dzień wyróżniać się wśród innych ludzi. A jeszcze tak niedawno temu, w pierwszych dziesięcioleciach naszego wieku, poeci lubili szokować wymyślnym strojem i ekscentrycznym zachowaniem. Było to jednak zawsze widowisko na użytek publiczny. Przychodziła chwila, kiedy poeta zamykał za sobą drzwi, zrzucał z siebie te wszystkie peleryny, błyskotki i inne poetyczne akcesoria, i stawał w ciszy, w oczekiwaniu na samego siebie, nad niezapisaną jeszcze kartką papieru. Bo tak naprawdę tylko to się liczy. [...] Najgorzej z poetami. Ich praca jest beznadziejnie nefotogeniczna. Człowiek siedzi przy stole albo leży na kanapie, wpatruje się nieruchomym wzrokiem w ścianę albo w sufit, od czasu do czasu napisze siedem wersów, z czego jeden po kwadransie skreśli, i znów upływa godzina, w której nic się nie dzieje... Jaki widz wytrzymałby oglądanie czegoś takiego? Wspomniałam o natchnieniu. Na pytanie, czym ono jest, jeśli jest, poeci współcześni dają odpowiedzi wymijające. Nie dlatego, że nigdy nie odczuli dobrodziejstwa tego wewnętrznego impulsu. Przyczyna jest inna.

Niełatwo wyjaśnić komuś coś, czego się samemu nie rozumie. Ja także, pytana o to czasami, istotę rzeczy obchodzę z daleka. Ale odpowiadam w sposób taki: natchnienie nie jest wyłącznym przywilejem poetów czy artystów w ogólności. Jest, była, będzie zawsze pewna grupa ludzi, których natchnienie nawiedza. To ci wszyscy, którzy świadomie wybierają sobie pracę i wykonują ją z zamiłowaniem i wyobraźnią. Bywają tacy lekarze, bywają tacy pedagodzy, bywają tacy ogrodnicy i jeszcze setka innych zawodów. Ich praca może być bezustanną przygodą, jeśli tylko potrafią w niej dostrzec coraz to nowe wyzwania. Pomimo trudów i porażek, ich ciekawość nie stygnie. Z każdego rozwiązanego zagadnienia wyfruwa im rój nowych pytań. Natchnienie, czymkolwiek ono jest, rodzi się z bezustannego 'nie wiem'. [...] Wolno mi więc powiedzieć, że wprawdzie odbieram poetom monopol na natchnienie, ale i tak umieszczam ich w nielicznej grupie wybrańców losu. [...] Dlatego tak wysoko sobie cenię dwa małe słowa: 'nie wiem'. Małe, ale mocno uskrzydłone. Rozszerzające nam życie na obszary, które mieszczą się w nas samych i obszary, w których zawieszona jest nasza nikła Ziemia. [...] Poeta również, jeśli jest prawdziwym poetą, musi ciągle powtarzać sobie 'nie wiem'. Każdym utworem próbuje na to odpowiedzieć, ale kiedy tylko postawi kropkę, już ogarnia go wahanie, już zaczyna sobie zdawać sprawę, że jest to odpowiedź tymczasowa i absolutnie niewystarczająca. Więc próbuje jeszcze raz i jeszcze raz, a potem te kolejne dowody jego niezadowolenia z siebie historycy literatury zepną wielkim spinaczem i nazywać będą 'dorobkiem'... [...] Świat, cokolwiek byśmy o nim pomyśleli zatrwożeni jego ogromem i własną wobec niego bezsilnością, rozgoryczeni jego obojętnością na poszczególne cierpienia [...] – jest on zadziwiający. Ale w określeniu 'zadziwiający' kryje się pewna logiczna pułapka. Zadziwia nas przecież to, co odbiega od jakiejś znanej i powszechnie

uznanej normy, od jakiejś oczywistości, do której jesteśmy przyzwyczajeni. Otóż takiego oczywistego świata nie ma wcale. Nasze zadziwienie jest samoistne i nie wynika z żadnych z czymkolwiek porównań. Zgoda, w mowie potocznej, która nie zastanawia się nad każdym słowem, wszyscy używamy określeń: 'zwykły świat', 'zwykłe życie', 'zwykła kolej rzeczy'... Jednak w języku poezji, gdzie każde słowo się waży, nic już zwyczajne i normalne nie jest. Żaden kamień i żadna nad nim chmura. Żaden dzień i żadna po nim noc. A nade wszystko żadne niczyje na tym świecie istnienie. Wygląda na to, że poeci będą mieli zawsze dużo do roboty.

Źródło: Wisława Szymborska, *Poeta i Świat. Odczyt noblowski* (Sztokholm, 7 grudnia 1996, [w:] tejże, *Wiersze wybrane*, Kraków 2012, s. 403–408.

Ćwiczenie 29

Wytłumacz, dlaczego Wisława Szymborska tak bardzo ceni formułę 'nie wiem'. Uzasadnij swoją opinię na temat.

Ćwiczenie 30

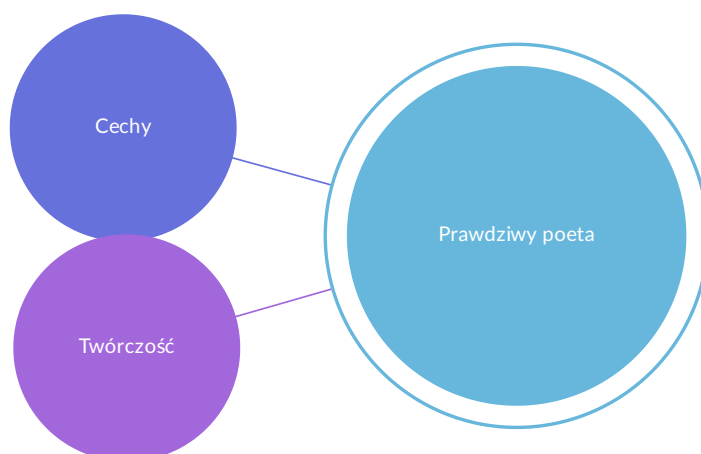
Wyjaśnij, z czego wynika zawstydzenie poetów, o którym wspomina Wisława Szymborska.

Ćwiczenie 31

Określ, w jaki sposób poetka definiuje 'natchnienie'. Przywołaj właściwy cytat z tekstu.

Ćwiczenie 32

Przedstaw w formie mapy myśli, jaki jest prawdziwy poeta według Szymborskiej

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

” Wisława Szymborska

Zdumienie

Czemu w znanadto jednej osobie?

Tej a nie innej? I co tu robię?

W dzień co jest wtorkiem? W domu nie gnieździe?

W skórze nie łusce? Z twarzą nie liściem?

Dlaczego tylko raz osobiście?
Właśnie na ziemi? Przy małej gwiazdzie?
Po tylu erach nieobecności?
Za wszystkie czasy i wszystkie glony?
Za jamochłony i nieboskłony?
Akurat teraz? Do krwi i kości?
Sama u siebie z sobą? Czemu
Nie obok ani sto mil stąd,
nie wczoraj, ani sto lat temu
siedzę i patrzę w ciemny kąt
– tak jak z wzniesionym nagle łbem
patrzy warczące zwane psem?

Źródło: Wisława Szymborska, *Zdumienie*, [w:] Ryszard Matuszewski, *Poezja polska 1939-1991: antologia*, Warszawa 1994, s. 274.

Polecenie 3

Wyjaśnij, czy wiersz *Zdumienie* Szymborskiej koresponduje z Odczytem Noblowskim poetki. Uzasadnij swoje stanowisko.

Jaka jest prawda?

Klasycznego sposobu rozumienia prawdy uczył Platon. Ten wielki grecki filozof bazował na przekonaniu o dwudzielnej naturze świata, podlegającego podziałom na istotę i zjawisko, głębię i powierzchnię, prawdę i pozór. Opowiada o tym słynna przypowieść z dialogu *Państwo*, której bohaterami są ludzie siedzący w jaskini i oglądający jedynie cienie na ścianie, zamiast słońca. Ponieważ tkwią w półmroku, nie mogą patrzeć wprost na źródło światła.

Przypowieść mówi więc o tym, że istnieje zarówno rzeczywistość niezmiennych idei, jak również świat zmysłowy, który cechuje się zmiennością, nietrwałością, a przez to także pewnym stopniem iluzoryczności. Prawda należy oczywiście, podobnie jak Dobro i Piękno, do świata idealnego. Jest czymś niezmiennym i ponadzmysłowym, stanowiąc przeciwieństwo nieprawdy, czyli tego, co pozorne i opierające się wyłącznie na zmysłach.

Prawdę – kontynuuje Platon – zakrywa to, co jest na powierzchni, łudząc pozorem i fałszem. Wynika z tego, że prawdę można, a nawet należy odkryć. Zarazem jednak we współczesnej filozofii i kulturze coraz częściej wyraża się przekonanie co do tego, że prawda jest czymś względnym. Ile jest ludzkich stanowisk i punktów widzenia, tyle też jest prawd. Jest to jeden z elementów tzw. postmodernizmu, który wchodzi w spór z klasycznym pojęciem prawdy.

Jan Twardowski

Źródło: domena publiczna.

Jan Twardowski

1915 – 2006

to poeta, prozaik, autor książek dla dzieci. Urodził się w Warszawie. W czasie II wojny światowej był żołnierzem AK, uczestniczył w powstaniu warszawskim w 1944 roku. Ukończył polonistykę na Uniwersytecie Warszawskim oraz seminarium duchowne. W 1948 roku przyjął święcenia kapłańskie. Jest niezwykle popularnym poetą religijnym, który odchodzi od tradycyjnych form liryki dewocyjnej, sięga po najprostsze środki: zwierzenie, rozmowę, osobistą modlitwę. Bliski tradycji franciszkańskiej poprzez prostotę i akceptację świata, wychodzi naprzeciw wątpięcym i niewierzącym. Wielkim osiągnięciem poety jest umiejętne łącznie refleksji teologicznej, filozoficznej z potocznym, niekiedy kolokwialnym językiem. Poezja ta wyrasta z doświadczenia kapłańskiego, ale też obserwacji życia codziennego. Opublikował m.in. zbiory poetyckie: *Powrót Andersena* (1937), *Wiersze* (1959), *Znaki ufności* (1970), *Poezje wybrane* (1979), *W kolejce do nieba* (1980), *Niebieskie okulary* (1980), *Rachunek dla dorosłego* (1982), *Który stwarzasz jagody* (1983), *Rwane prosto z krzaka* (1985), *Nie przyszedłem pana nawracać. Wiersze 1937-1985* (1986), *Na osiołku* (1986), *Sumienie ruszyło* (1989), *Taka ludzka* (1990), *Uśmiech Pana Boga* (1991), *Nie bój się kochać* (1991), *Śpieszmy się kochać ludzi* (1994), *Trzeba iść dalej, czyli Spacer biedronki. Wiersze wszystkie 1981-1993* (1994), *Jak tęcza co sobą nie zajmuje miejsca* (1997). Ogłosił drukiem także przypowieści i anegdoty: *Zeszyt w kratkę* (1973), *Zapisane w brulionie* (1986), *Wszędy pełno Ciebie* (1991), *Niecodziennik* (1991), *Niecodziennik wtóry* (1995), *Trochę plotek o świętych* (1996). Jest autorem lubianych utworów dla dzieci: *Nowy zeszyt w kratkę* (1986), *Patyki i patyczki* (1987), *Droga krzyżowa* (1989), *Najnowszy zeszyt w kratkę* (1997). Wydał także wspomnienia o pisarzach *Rozmowy pod modrzewiem* (1999). Zmarł 18 stycznia 2006 roku. Został pochowany na warszawskich Powązkach.

” Jan Twardowski

Prawda

Jest prawda połączana
jest trochę nie w porę
jest jak zagadka w ciemność przechylona
jest w białych rękawiczkach
niekiedy jak rana
jak piękność co minęła a cnota została
jak kamień który mówi wiedzącym na pewno

przyjdź tu po trzystu latach wtedy pogadamy
jest także taka co się siebie wstydzi
smutna chuda jak szczapa
bo zbyt określona

Źródło: Jan Twardowski, *Prawda*, [w:] tegoż, *Miłość miłości szuka*, t. 1, Poznań 2002, s. 325.

Ćwiczenie 33

Wyjaśnij, w jaki sposób podmiot liryczny próbuje określić istotę prawdy.

Ćwiczenie 34

Zinterpretuj metafory zastosowane przez poetę do opisu prawdy.

Zadaniowo

Polecenie 4

Napisz własną propozycję interpretacji wiersza *Prawda* Jana Twardowskiego.

Polecenie 5

Napisz esej na temat: 'Wisławy Szymborskiej filozofia zdziwienia'. W pracy odwołaj się do:

- wybranej lektury obowiązkowej,
- sensu wiersza *Trochę o duszy*,
- wybranych kontekstów.

Twoja praca powinna liczyć co najmniej 400 wyrazów.